

تحول در آموزش و سنجش صلاحیت بالینی

مقدمه

حصول اطمینان از تربیت نیروی انسانی متخصص، هدف اصلی و مهم برنامه‌ریزی آموزشی است و میزان کارآمدی و تبحر حرفه‌ای فراگیران، مهمترین ملاک و مصداق برای تعیین میزان دستیابی به این هدف مهم می باشد.

تحولات اجتماعی در سال های اخیر باعث گردیده که عمق و وسعت توقعات عمومی از فارغ التحصیلان علوم پزشکی افزایش یابد و به انفجاری در تقاضا برای خدمات پزشکی منجر گردد. در دنیای جدید، پزشکان موظفند سلامت جامعه را تأمین و ارتقاء دهند، از بیماری ها پیشگیری کنند و مراقبت های درمانی را عرضه نمایند. ایشان بایستی بیماران را مداوا و آلام دردمندان را مبتنی بر اخلاق حرفه‌ای تسکین دهند. برای انجام چنین وظیفه‌ای، بایستی بتوانند با به کارگیری علوم اجتماعی و رفتاری و برقراری ارتباط مؤثر، نیازهای جامعه و مشکلات بیماران را درک نموده و با استفاده صحیح از دانش و مهارت، افرادی موفق در گروه‌های بهداشتی-درمانی باشند.

دانشگاه‌های علوم پزشکی که مسئولیت تربیت پزشکان و پیراپزشکان را عهده‌دار می‌باشند، بایستی برنامه‌های آموزشی خود را به گونه‌ای طراحی کنند که فارغ التحصیلان در رشته‌های مختلف بتوانند نیازهای گسترده و رو به رشد جامعه در حال تغییر را تأمین نمایند. علاوه بر آن ارائه خدمات کیفی و مقرون به صرفه از انتظارات منطقی مسئولین نظام می باشد.

علی رغم وجود انتظار منطقی از پزشک در کسب توانمندی در زمینه هدایت جامعه به سمت حفظ و ارتقاء سلامت و توانایی استفاده از دانش و مهارت در مراقبت از بیماران و همچنین بازتوانی و تقلیل عوارض ناشی از بیماریها، متأسفانه در سالهای نه چندان دور گذشته، جهت تأیید احراز چنین صلاحیتی برنامه منسجمی وجود نداشت. آزمونها به گونه‌ای بود که حتی در حیطه دانش^۱ نیز ارزیابی منحصرأ محفوظات را بررسی نموده و به سنجش مهارت های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری^۲، حل مسئله و استدلال بالینی^۳ بی‌توجهی می‌شد. همچنین برای سنجش اهداف آموزشی در دو حیطه کنش^۴ و منش^۵ نیز برنامه‌ای مدون، هماهنگ و باثبات وجود نداشت و به ارزیابی‌های استاندارد نشده و نظرات کلی اساتید اکتفا می شد.

بهره‌گیری از متدهای صحیح آموزشی و انجام صحیح ارزشیابی با انتخاب روش‌های مناسب سنجش و به کارگیری صحیح ابزار اندازه‌گیری و ارائه بازخوراند از اجزاء جدایی ناپذیر برنامه آموزشی موفق محسوب می شود. روش‌های سنجش و ابزار اندازه‌گیری

---

¹ Knowledge

² Decision making & decision taking

³ Diagnostic reasoning & Problem solving

⁴ Psychomotor

⁵ Attitude

بایستی توانایی بررسی میزان تطابق نتایج با اهداف را داشته باشد. به عبارت دیگر بایستی از روایی و پایایی کافی برخوردار و از نظر سهولت اجرا و مقرون به صرفه بودن نیز در حد قابل قبولی باشد.

چنانچه سنجش به درستی صورت گیرد، نه تنها موجبات بازخواند به فراگیر و سیستم آموزشی فراهم می آورد، بلکه می تواند در فرایند نیازسنجی مورد بهره برداری قرار گیرد.

ارزشیابی که حاصل گردآوری و تجزیه و تحلیل نظام دار داده ها جهت تصمیم گیری است، نشان خواهد داد که برنامه اجرا شده تا چه حدی به اهداف از پیش تعیین شده رسیده است. علاوه بر آن اطلاعات لازم جهت اصلاح و ارتقاء کیفیت برنامه های آتی را در اختیار مجریان قرار می دهد.

دستیابی به هدف مهم تربیت نیروی انسانی متخصص در رشته های علوم پزشکی به نحوی که بتوانند نیازهای فوق را مرتفع سازند، نیازمند تحولی همه جانبه در چرخه برنامه ریزی آموزشی بوده تا با تبیین مجدد اهداف و انتظارات، برنامه های آموزشی و ارزشیابی، بازنگری و اصلاح گردند. نقش نیازسنجی، به عنوان رکن اساسی برنامه ریزی آموزشی، بر کسی پوشیده نیست و تدوین اهداف براساس نیازها نیز رسالت اصلی دست اندرکاران توسعه و تربیت نیروی انسانی می باشد. از طرف دیگر، یکی از دست آوردهای مهم ارزشیابی تحلیل میزان دستیابی به اهداف برنامه ها و مستندی مفید جهت استفاده در فرایند برنامه ریزی می باشد.

خوشبختانه در دو دهه اخیر، آموزش مهارت های بالینی مورد توجه بیشتری قرار گرفته و ارزشیابی دانشجویان در آموزش پزشکی به طور فزاینده ای به سمت ارزشیابی مهارتها هدایت شده است. ایجاد مراکز آموزشی مهارت های بالینی⁶ و برگزاری آزمون های مهارتی، مشاهده مستقیم مهارت های عملی⁷ و آزمون های عینی ساختارمند بالینی (آسکی)⁸ در بعضی از دانشگاه ها در همین راستا بوده است. درعین حال ضرورت داشت، این مهم مورد توجه بیشتری قرارگیرد و در آموزش و ارزشیابی فقط به دو حیطه دانش و مهارت عملی اکتفا نگردد و کلیه محورهای صلاحیت بالینی⁹ مورد توجه قرار گیرد. با توجه به اهمیت موضوع، ضرورت دارد تحولی جامع در برنامه آموزشی و ارزشیابی صورت گیرد، تا بتواند با استعانت از لطف خداوند کریم و با استفاده از تجربیات موفق مراکز علمی موفق دنیا، شرایط اجرایی شدن آرمانهای مقدس آموزشی را در پرورش نیروهای متخصص و کارآمد در علوم پزشکی محقق سازد. پزشکان و پیراپزشکانی متبحری که بتوانند با همدلی و همراهی و در یک برنامه منسجم و مبتنی بر مشارکت، موفق به ارائه خدمات در سه سطح پیشگیری، درمان و بازتوانی باشند و در تولید علم و پیشبرد جامعه نیز گامهای موثری بردارند.

⁶ Clinical Skill Lab Center

⁷ Direct observation of Procedural skills

⁸ Objective Structured Clinical Examination (OSCE)

⁹ Core Competency

در همین راستا بر آن شدیم با توجه به تجربه چند ساله هرچند ناچیز خود به اختصار، نکاتی را پیرامون معیارهای صلاحیت بالینی و روش مختلف سنجش مهارت ها به ویژه نحوه برگزاری آزمون عینی ساختارمند بالینی عنوان نمائیم و با بیان نکات اجرایی و معرفی چند ایستگاه مهارتی در آزمون آسکی، تجربیات عملی خود را در اختیار همکاران و دانشجویان عزیز قرار دهیم. به این امید که مورد استفاده اساتید و دانشجویان قرار گیرد.